

DARRELL L. BOCK

Ključni dogodki v življenju zgodovinskega Jezusa¹

Naša študija obravnava zgodovinsko metodo in predstavi nekaj ključnih dogodkov v Jezusovem življenju, katerih osrednji del lahko zgodovinsko utemeljeno potrdimo. Primarni kontekstualni okvir, ki ga v esejih uporabimo za interpretacijo teh dogodkov, je judovstvo drugega templja, in to privede do zaključne teze, da je Jezus deloval v kontekstu judovskih pričakovanj. Z Jezusom kot osrednjo eshatološko figuro je nastopilo Božje kraljestvo, v katerega so Judje upali.

Jezusovo samorazkrivanje je bilo večplastno in v njem se je prepletalo veliko elementov. Nekateri elementi ustrezajo oblikam judovskih pričakovanj, drugi pa na njihovi osnovi gradijo v novih smereh. Jezus je zastavil smer za poenotenje teh različnih elementov. Raziskave strokovnjakov kažejo, da je Jezusa najbolje umestiti v judovsko preroško/apokaliptično okolje, kjer je pomembno oboje: tako prihod kraljestva, v katerega so upali, kakor tudi tisti, ki ga prinaša.² Študije o zgodovinskem Jezusu pogosto osvetlijo razlike med poudarki v delih evangelistov. Vendar obstaja nevarnost, da pri upravičenem poudarjanju razlik v teh prikazih izgubimo pozornost za enotnost, ki je v ozadju omenjenih prikazov. Ne trdimo, da zgodovinskega Jezusa obravnavamo izčrpno. Trdimo pa, da so prisotni ključni elementi, na osnovi katerih je mogoče temeljno razumevanje Jezusa.

To bistvo razkrijejo dinamične spremembe med Jezusovimi dejanji, doživljanjem Jezusa, njegovimi nauki ter odzivi nanje. Ti dogodki vsebujejo več kot zgolj napovedi. Vključevali so avtoritativno delovanje in neločljivo povezanost z Bogom obljube. Ta ključna dejanja kažejo na temelj Jezusovega poslanstva. Povezati želimo ključne niti posameznih dogodkov, da bi videli, ali iz njih izhaja konkretna podoba. Preveril bom tudi ključne točke, ki nakazujejo, da jedro teh dogodkov sega vse do Jezusa. Naše osrednje vprašanje je, ali obstajajo v teh dogodkih stičišča, ki omogočajo razumevanje zgodovinskega Jezusa.

JANEZ KRSTNIK KRSTI JEZUSA (MT 3,13-15 IN VZP.)

Jezus in njegov odnos do Janeza in njegovega poslanstva je v tem dogodku postavljen

v judovski eshatološki okvir. Janez je pozival k duhovni prenovi Izraela ter k obnovi zvestobe zavezi. Janezov značilni eshatološki krst za spreobrnjenje je vključeval poziv ljudem k spremembi in k sprejemanju pre-nove. S prihodom k Janezu, da bi ga ta krstil, je Jezus potrdil to sporočilo. To pomeni, da je bil Jezus več kot učitelj modrosti in aforizmov. Janezovo umeščenje tega poslanstva v puščavo je imelo eshatološke nianse. Jezus je skozi svojo povezanost z Janezom sprejel vse te teme.

Dokaz za avtentičnost tega dogodka sloni na kriteriju "osramočenosti". Jezusova podreditev Janezu in njegov krst sta bila za zgodnjo Cerkev težavna, kot dokazuje Mt 3,14-15. Vendar pa vsi evangeliji omenijo povezavo med Jezusom in Janezom.³ Jezus je kot učitelj, ki mu sledijo učenci, celo posnemal strukturo Janezovega gibanja za obnovo. Torej je Jezus, tako kot Janez, ljudstvo pozival k obnovi in se tudi identificiral s tem. To pomeni, da je bil Jezus več kot nekdo, ki oznanja zgolj neko religijsko etiko, čeprav je njegovo učenje vključevalo tudi ta element.⁴ Kot bomo videli, so ključni dogodki v Jezusovem poslanstvu vsebovali eshatološko-apokaliptične razsežnosti. Poudariti želimo, da se je Jezus identificiral z Janezovo trditvijo, da je nastopil čas za odločilno Božje odrešenijsko dejanje. Za njegov prihod je moral biti Izrael duhovno pripravljen. Ta dogodek je zajemal pričakovanje povračila, na katerega so tako dolgo upali, in *shalom* za Božje ljudstvo. Z njim bosta nastopili pravica in pravičnost. Čeprav so bile podrobnosti tega pričakovanja v judovstvu različne, odvisno od tega, čigava vizija je bila sprejeta,⁵ pa je bilo vsem pričakovanjem skupno, da bo Bog v tem posebnem času obvaroval in nagradil pravične. Janezov krst ustreza tovrstnim pričakovanjem. To eshatološko izhodišče je bistvenega pomena za razumevanje vseh Jezusovih dogodkov, ki sledijo. Janez Krstnik nam pomaga razumeti Jezusa in njegov kontekst znotraj zgodovinskega judovstva.

EKSORCIZMI IN BOŽJE KRALJESTVO V NASPROTJU S KRALJESTVOM SATANA

Eksorcizmi, ki jih je izvedel Jezus, ustrezajo konceptualnemu okvirju nauka o Božjem kraljestvu, ki je postavljen na eshatološko-apokaliptičnem ozadju. Jezusovo izzivanje sveta destruktivnih duhovnih sil se ujema z ozadjem judovskega drugega templja, za katerega oznanilo kraljestva vključuje končno tudi poraz Satana (*Mojzesov testament* 10,1-2). Ustreza tudi judovskim polemikam proti Jezusu, o katerih poročajo razni viri, od evangelijev do Talmuda in Justina Mučenca. V teh besedilih judovski viri eksorcizem sprejemajo kot dejstvo in Jezusa obtožujejo uporabe sil podzemlja. V očeh nasprotnikov je Jezus čarovnik (prim. Mr 3,22; Mt 12,24; Lk 11,15; Justin, *Dial.* 69; b. *Sanh.* 43a).⁶

Eno od Jezusovih zgodovinskih dejstev, katerim najmanj oporekajo, je njegovo učenje o prihodu kraljestva.⁷ Ideja o Božjem vladanju v hebrejski bibliji pogosto nastopa, čeprav je le malokrat eksplicitno zapisana. Tudi v judovstvu drugega templja se je razvila ta ideja.⁸ Vendar Jezusov koncept kraljestva ne obsega suverenosti Boga kot Stvarnika, kar je pogosto navzoče v Psalmih, temveč idejo o odrešujočem vladanju v času novonastajajoče dobe *shalom*, ki je nastopila z njegovim prihodom. To kraljestvo nagraduje pravičnega in prinaša končno pravičnost. Poraz zlega je za to upanje temeljnega pomena. To je bilo stanje, po katerem so hrepeneli kralji in preroki (prim. Mt 13,17; Lk 10,24). Tak poraz je vključeval dejanja, ki so kazala na prihod nečesa, kar je Bog začel znova (Mt 11,2-6; Lk 7,18-23). Odlomek Mt 11 = Lk 7 namiguje na odrešenijska dejanja, opisana v Izaiju; podobno potrjujejo tudi besedila iz Kumrana v 4Q521. A v kumranskih besedilih je izraženo pričakovanje, medtem ko gre pri Jezusu za izpričano izpolnitev. Jezusova trditev, da kraljestvo prihaja, ga je postavila v kategorijo, kjer je lahko bil bodisi prerok, ki razglašala Božjo voljo s potrjevanjem približevanja

kraljestva, bodisi nekdo, ki tvega razglasitev za lažnega preroka. V judovskem okolju 1. stoletja bi bile takšne trditve ali od Boga ali od hudiča. Jezusovi eksorcizmi so potrdili, da za njegovimi trditvami stoji Bog. Jezus je trdil, da je preobrazba obsedenih v ljudi zdravega razuma služila kot dokaz za nekaj, kar je težko videti, to je za prihod kraljestva. Ta kombinacija besed in dejanj je tvorila srž Jezusovega delovanja. Božje kraljestvo je prihajalo, torej je bilo Satanovo ogroženo. S tem Jezusovi eksorcizmi kažejo na transcendentno dejanje. Jezus ni le oznanil časa prihoda Božje obljube, kakor bi storil prerok, temveč je pomagal pri nastopu napovedanega obdobja in ima nepogrešljivo vlogo v tej novi resničnosti.

IZBOR DVANAJSTERIH (MR 3,13-19 IN VZP.)

Naslednji ključni zgodovinski dogodek Jezusovega delovanja je Jezusov izbor dvanajsterih, ki spada v kontekst teme obnovitve zaveze in eshatološke preнове. Možne vzporednice temu dogajanju vidimo pri Jozuetu in voditeljih v Kumranu. Ne smemo spregledati tako kritike kot avtoritete tega dejanja. Stare strukture Izraela po svojih lastnih kriterijih niso več bile verodostojne, zato je bilo Jezusovo dejanje izbora dvanajsterih del "novih mehov za vino" (Mt 9,17), ki jih je Jezus prinesel v pomoč pri prizadevanju za obnovo Božjega ljudstva. To delovanje je torej predpostavljalo voditelja, nekoga, okoli katerega se je bilo vredno zbirati, nekoga, katerega poslanstva se je bilo vredno lotiti. To Jezusovo dejanje je vzpodbudilo vprašanje: kakšno vrsto razumevanja avtoritete nakazuje Jezusovo delovanje? Jezus je izbral dvanajstere na način, ki je spominjal na začetke Izraela. Razposlal jih je s sporočilom o prihodu novega Božjega kraljestva. Božje ljudstvo in narod sta bila prestrukturirana okoli novega vodstva. Jezus je poklical te dvanajstere, da bi mu pomagali voditi narod, ki se ponovno združuje, v novo obdobje obnove in pripadnosti.

Strokovnjaki pogosto trdijo, da je Jezus razglasil kraljestvo, ne pa tudi predstavil samega sebe kot njegovega nosilca. Posebno pozorni moramo biti na vzporednice pri sinoptikih med Jezusom, ki je delal nova odrešenska dejanja, ter pogosto odsotnostjo odkrite razprave in neposrednih izjav o Jezusovi osebi. Ena od značilnosti Jezusovega učenja, vsaj kolikor je opazna pri sinoptikih, je, da veliko časa pojasnjuje to, kar oznanja (Božje kraljestvo) in kar prinaša (odpuščanje in Božje milost), ne da bi pri tem sebe naredil za očitni predmet upanja. Ta značilnost njegovega učenja lahko zavaja, saj njegova dejanja in drugo delovanje namigujejo na to, da bi lahko on bil središče tega, kar prihaja. Razodevanje Jezusove avtoritete preko njegovih dejanj, kot so izganjanje hudih duhov in ozdravljenja, kaže hkrati na novo dobo, ki prihaja z njim. Pomanjkanje neposrednih izjav o Jezusovi osebi je dejansko dokaz za starost tovrstnih tradicij, saj zadeva ni tako očitna, kot bi lahko bila, če bi jo ustvarila verujoča Cerkev. Te trditve so *implicitne* v Jezusovih dejanjih, saj je on središče nove odrešenske navzočnosti. Njegovi učenci, ki včasih delajo podobna dejanja, to počnejo po njegovem naročilu.

Jezus je tako odprl Božja vrata in dal priložnost sprejeti kraljestvo. Možnost vstopa je ponujena s pozivom k brezpogojnemu sprejemanju nove resničnosti, ki jo Bog daje preko njega. Poziv dvanajsterim k hoji za njim je v splošnem pomenil primarno zvestobo Bogu, ki je nad vsemi drugimi zahtevami. To idejo izraža vrsta besedil, prim. Mr 8,34-9,1; Mt 16,24-28=Lk 9,23-27; Mt 8,19-22=Lk 9,57-60; Mt 10,37-38; Lk 14,25-26.

Enkratni način, na katerega je Jezus izpeljal poklic dvanajsterih, je naslednji element posebnosti njegovega učenja. Po tradiciji je Jezus učitelj, ki so mu ljudje sledili. Vabil jih je on sam, niso ga izbirali učenci, ki so prihajali k njemu.⁹ V evangelijski tradiciji je bilo njegovo učenje edini "nauk", ki resnično šteje. V tradiciji poleg Jezusa ni opaziti učiteljev, ki bi bili pomembni in bi po svoje obravnavali prihajajoče kraljestvo

ali pa vsaj dodali kako dopolnitev k temu, kar govori Jezus. Pomembne so bile zgolj njegove besede. Ves preostali nauk, celo nauk teologov, kot je bil Pavel, je komentar tega, kar je Jezus sam zastavil na začetku. Tako je Pavel pozival ljudi, naj ga posnemajo tako, kot je on posnemal Jezusa. Očitno to odseva poti, ki jih je začrtal zgodovinski Jezus. Jezus je pozival k popolni predanosti pri vstopanju na pot, ki jo je tudi on hodil, in vztrajal pri pomembnosti svojega oznanila. Ta poudarek njegovega načina učenja morda najbolje nakazuje njegova znana, večkrat izpričana izjava "Kdor ima ušesa, naj posluša" in njene izpeljanke (Mt 11,15; 13,9.15-16.43; Mr 4,9.23; 8,18; Lk 8,8; 14,35). Dvanajsteri, kot Jezusu najbližji, so imeli ključno vlogo pri predstavljanju teh tem.

OMIZNO OBČESTVO Z GREŠNIKI IN IZOBČENCI (PRIM. MR 2,15-17)

Eno od področij, kjer je Jezus zbudil odpor in prerekanje, so bili odnosi, ki jih je gojil z različnimi ljudmi. K občestvu ob mizi je sprejemal širok krog ljudi. Obroki so imeli v Jezusovem poslanstvu pomembno vlogo in bili hkrati podoba eshatološke Božje gostije. Tovrstni odlomki se raztezajo od Markove tradicije z nasičenjem množic do pogostih, neponovljivih Lukovih prizorov obedovanja. Ti dogodki se razlikujejo od značilnih grških *simpozijev*, s katerimi jih v strokovnih krogih pogosto primerjajo.

Jezusova dejanja so prikazovala, da Bog sprejema in vzpostavlja odnose z ljudmi vseh vrst, vključno z mnogimi, ki jih je ljudska pobožnost izključila od mize. Jezus ni bil niti elitist niti separatist. Kazal je posebno skrb za tiste, ki jih je družba pogosto izobčila. Tako so njegovi obedi vključevali revne in tiste, ki v zameno niso mogli ponuditi gostije. Takšna dejanja pa so razkrivala prihod kraljestva, ki prestrukturira družbene probleme in konflikte v odnosih. Jezus si je tako vzel čas za otroke, ki so imeli za tedanje kulturo zelo nizko družbeno vrednost, in s tem razodeval,

da Bog ljubi vse ljudi. Jezusovo odpuščanje in sprejemanje grešnikov (prim. Lk 7,35-50; 14,1-24) sta utirala pot za napredovanje kraljestva pravičnosti. Komur je veliko odpuščeno, bo veliko ljubil. S tem je razodeval vrednote, ki so se razlikovale od večine družbenega okolja v kontekstu prvega stoletja. Namesto da bi marginaliziral ljudi, ki jih je družba imela za nečiste, jih je iskal in sprejemal kot vzgled tistih, ki jim je Bog z odpuščanjem in sprejemanjem ponudil nov začetek. To je opazno celo v strukturi dvanajsterih, saj so bili v tej skupini povprečni ljudje z osnovnimi poklici. Kljub temu pa so se precej razlikovali tudi med sabo. V istem tesno povezanem občestvu sta bila tako pobiralec davkov, ki je delal za Rim, kot zelot, ki je nasprotoval vsemu, kar je Rim predstavljal. Kar je Jezus prinašal in kako je spreminjal pogled na družbo in odnose znotraj nje, je bilo veliko več kot zgolj družbeno in socialno dogajanje.

V Jezusovem seganju k tistim na robu družbe vidimo še en ključni, večkrat izpričani element njegovega poslanstva. Njegovo druženje z ljudmi, ki so jih imeli za nečiste ali potencialne izprience, je povzročalo hkrati nasprotovanje in zanimanje zanj. To sprejemanje je bilo vidno v ustvarjanju "omiznega občestva", ki ga je razširil na takšne ljudi. Tudi tiste, ki jih je učil, je vzpodbujal, naj na podoban način segajo na rob, in s tem kazal, da se poslanstvo, ki ga je imel, mora nadaljevati, in pri tem ostati osredotočeno na ljudi, ki so običajno izključeni kot kandidati za občestvo z Bogom. Ljudi je nagovarjal na načine, ki so vodili v kritiko njegovih povezav (Mt 11,19=Lk 7,34; Lk 15,1). To je bil način nakazovanja, da je svoje sporočilo namenil širokemu krogu ljudi, kajti Jezus je prišel, da bi poiskal in rešil izgubljene grešnike (Mr 2,17=Mt 9,13=Lk 5,32; Lk 5,8; 15,1-32; 19,10).

Jezusova dejanja so se močno razlikovala od posebne vrste dovršene pobožnosti, kakršno so pričakovale nekatere judovske skupine. Tukaj mislimo na dolg iniciacijski proces v Kumranu. Podrobne razprave o grehu, pobožnosti in čistosti so bile sestavni

del gibanj znotraj judovstva drugega templja in so po uničenju templja začela nastajati še v večjem obsegu, v delih, kot je Mišna. Pred tem obdobjem so dela, kot je *Knjiga jubilejev*, prav tako izražala skrb za pravičnost na načine, ki bi lahko vodili v neke vrste ločevanje od drugih, bolj nemoralnih dejavnikov znotraj Izraela. Jezusov pristop k svetosti je bil drugačen. Kraljestvo, ki ga je prinesel, naj bi bilo vključujoče, vanj so bili povabljeni vsi sloji družbe, obenem pa je pozivalo k obnovljenemu prizadevanju za pravičnost. To prizadevanje za pravičnost pa ni bilo pogoj za vstop, ampak je do njega vodila hvaležnost za sprejem v kraljestvo. Izločenost je pomenila zavestno zavračanje odpuščanja, ki ga je Jezus ponujal in razodeval.

Vendar družbeno prestrukturiranje te vrste ni bilo edino področje, ki je privedlo do nasprotovanja in napadov oblasti. Jezusova dejanja so segala globoko na sveto območje onstran definicije, kako bi lahko nastopila pravičnost. Takšna zahajanja na druga področja judovske pobožnosti so povzročila reakcijo oblasti, saj se je Jezus na elemente tradicionalne vernosti drugega templja skliceval na način, ki je bil različen od judovskega vodstva.

SPOR Z JUDOVSKIMI VODITELJI O PRAZNIKU SOBOTE (MR 2,23-28 IN VZP.)

Jezusova obravnava tega vprašanja je pomembna, saj je bila sobota del desetih zapovedi, ki so bile trdno zakoreninjene v Postavi. Prav tako pomembno je, da so do časa drugega templja v mnogih judovskih krogih začeli nanjo gledati kot na pred-mojzesovski in celo pred-stvarjenjsko institucijo. *Knjiga jubilejev* kaže ta poglobljeni poudarek sobote. Za Jezusa so izčrpne izjave o soboti pomenile še eno avtoritativno dejanje, povezano z besedo. Jezusova dejanja na sobotni dan so vključevala njegovo dopuščanje, da se smejo ljudje tudi v soboto nahraniti ali ozdravljati. To je nakazovalo prenovo in odrešenje ter prihod trajne vrste počitka, novo obdobje

miru (*shalom*), ki prihaja s kraljestvom in presega zapovedan počitek za en dan v tednu. V teh dejanjih ponovno opazimo združitev prihoda posebnega časa in dejanj posebne osebe. Kdo ima oblast nad dnevom počitka? Jezusova trditev, da je gospodar sobote, daje jesen odgovor (Mr 2,28=Mt 12,8=Lk 6,5). Te trditve pa so tudi začetek serije izjav o avtoriteti, ki se navezujejo na ključne dogodke za razumevanje Jezusove zgodovinskosti.

Za veliko strokovnjakov so eden najkontroverznějšíh delov Jezusovega delovanja njegovi čudeži. Vendar so starodavni viri dosledni v tem, da ne izpodbijajo dejstva, da je Jezus delal "mogočna dela". Prav o izvoru takšnih dejanj so Jezusovi nasprotniki razpravljali z njim in njegovimi privrženci. Očitane Judov, da je bila Jezusova moč ali izraz magije in čarovništva ali pa je izhajala iz satanske moči, ni bilo zanikanje, teh dejanj, ampak poizkus, da bi njihov izvor umestili v območje onkraj Božje dobrohotne dejavnosti. Jožef Flavij, ki zagotovo ni bil kristjan, pravi nevtrarno in preprosto, da so bila Jezusova dejanja nenavadna (gr. *paradoxon*). Jezusov je želel s temi dejanji pokazati, da Bog skrbi za človeka. Tako naj bi se tisti, ki stopajo po Jezusovih stopinjah, prizadevali za tako služenje, v katerem besede in dejanja sporočajo, da Bog človeku ponuja svojo roko in skrbi. Ozdravljanja na sobotni dan so prvovrstni dokaz tega, kar Jezus oznanja in k čemur so poklicani njegovi učenci. Hkrati pa so takšna dejanja razodevala njegovo suverenost, ki ima eshatološke prizvoke. Najjasneje je to razvidno v Jezusovem ostrem odzivu ob ozdravitvi ženske, da ni primernejšega dne, na katerega bi se lahko posameznika osvobodilo satanovih spon, kot je sobota (Lk 13,10-17). Jezus tukaj ne zavrača sobote, temveč jo umešča v bolj celovit kontekst, ko izpostavi pričakovanje, da bo Bog nekega dne dal trajni *shalom*. Ta dejanja, ki sprožajo polemike glede Jezusove avtoritete, ne kažejo samo na nov čas, temveč tudi na osebo, ki ta posebni čas prinaša. V teh dejanjih, tesno povezanih z besedami, se Jezus izkaže kot prinašalec novega obdobja.

PETROVO OZNANILO V CEZAREJI FILIPOVI (MR 8,27-39 IN VZP.)

Nihče, ki je potoval na to območje svete dežele, ne more pozabiti skalnega previsa z mnogimi nišami pri Cezareji Filipovi. V njih so včasih stali maliki, čeprav so nekateri izmed njih nastali po Jezusovem obdobju. Okolje te izjave je presenetljivo. Dogodek s tako osrednjo judovsko izjavo o Mesiji bi prej pričakovali v izraelskem okolju, kar bi bilo v skladu z večino Jezusovega poslanstva. Cezareja Filipova je bilo področje plodnega duhovnega vpliva rimskih bogov. Že stoletja pred Jezusom je bilo to mesto kraj politeističnega čaščenja. Petrova izjava o Jezusu se tako tam ni nanašala samo na Izrael. Neka umetna cerkvena izjava bi bila zagotovo veliko manj dvoumna, kot je to besedilo. Prav tako se ne bi končala z opozorilom o molčečnosti glede dajanja takšnih izjav v javnosti. Takšni dejavniki govorijo proti temu, da bi dogodek ustvarila Cerkev. Podrobno branje nakazuje, da je Jezus sprejel naslov Mesija, vendar s ključnimi omejitvami. Večino preostanka svojega poslanstva je porabil za razvoj posameznih vidikov tega, kar je Petrova izjava v resnici pomenila. Ideja tega učenca je potrebovala oblikovanje, zato je v Jezusovem odgovoru navzoč vidik zanikanja v pozivu k molčečnosti. Jezus je moral preoblikovati Petrova pričakovanja, zato je pred pohvalo, ki jo je pričakoval Peter, dodal opozorila o trpljenju (Mr 8,31 sl.). Cerkev je gotovo razumela pozitivno silnost Jezusovega odgovora, saj bi brez nje nikoli ne bilo običajnega prepoznavanja Jezusa kot "Kristusa". Prav na to kaže splošno cerkveno ime Jezus Kristus.

Začetno uvajanje teh tem o trpljenju je bilo vzrok, da je Jezus na neki točki Petra zavrnil, češ da govori v satanovem imenu. Ta ostra zavrnitev nakazuje pristnost celotnega odlomka preko sklicevanja na kriterij zadrege. A vsa silovitost Petrove izjave o Jezusu kot Kristusu, čeprav so jo navzoči učenci sprejeli, še ni bila v celoti razumljena. Potreben je bil še proces prestrukturiranja in preusmeritve.

Skupaj z upanjem na zmago in povračilo bodo nastopili bolečina, trpljenje in zavrnitev. Pot k *shalom* ni bila tlakovana z izvrševanjem moči in dominacije. V njegovem središču so bila dejanja služenja in žrtvovanja. Jezus bi bil voditelj-prerok, osvoboditelj mnogih, kot je bil Mojzes, vendar na način, ki kot tak ni bil pričakovan, niti s strani tistih, ki so mu nasprotovali, niti ne s strani tistih, ki so hodili za njim po tej novi poti.

Nestrpnost, da bi takoj javno oznanili, kar je Peter tukaj izrekel, je bila vir polemik. William Wrede je naredil mesijansko dilemo slavno z začetnim zagovarjanjem teze, da je bila "mesijanska skrivnost" nekaj, kar je ustvaril Marko, ko je mesijansko poslanstvo naredil iz nečesa, kar v Jezusovem času ni veljalo za mesijansko.¹⁰ Težko razumemo, zakaj bi zgodnja Cerkev začela Jezusa imenovati Kristus, če Jezus ne bi sam dal za to pobude. Še težje razumemo, kako je v zgodnji cerkvi postal naziv Kristus tako hitro in tako globoko povezan z Jezusovim imenom, če on sam ne bi sprejel trditve, da je mesija, še posebej, če je izrecno zavrnil sprejem naziva v zasebnih ali javnih razpravah, kot trdijo nekateri. Kasneje se je tudi Wrede pridružil stališčem, da je moral mesijanski nagib za razumevanje Jezusa izhajati iz njegovih lastnih dejanj in reakcij.¹¹

JEZUSOV VSTOP V JERUZALEM (MR 11,1-11 IN VZP.)

Jezusov vstop v Jeruzalem je bil javno razkritje njegove dejavnosti. Vse okoliščine tega vstopa so predstavile Jezusa kot kraljevsko osebnost, vendar s poudarkom na ponižnosti in ne zgolj na moči. V tem smislu je bil ta vstop a-triumfalen dogodek. Njegov prihod v Jeruzalem je ljudem zagotavljal možnost, da sprejmejo Jezusa in njegovo trditev, da je osrednja eshatološka osebnost. Njegovi učenci so to dejanje prepoznali, mnogi drugi pa ga niso sprejeli. Jezusov vstop v Jeruzalem je bil povezan z masovno praznično migracijo v mesto, zato se je lahko mnogim, vključno z Rimljani, zdel le kot neki izraz romarske evforije.

To bi lahko pojasnjevalo, zakaj ga oblasti niso poskušali aretirati že ob tem dogodku.

Opis, da je Jezus namenoma vstopil v Jeruzalem na tak način, je včasih vzbudil vprašanje o pristnosti dogodka. Če bi Jezus vstopil v mesto na tako drzen način, bi ga morali zagotovo takoj ustavili. Vendar gre takšno oporekanje dogodku predaleč v sklop. Jezus je bil del velike množice romarjev, ki so ob prazniku vstopali v Jeruzalem. Prebivalstvo svetega mesta naj bi se takrat potrojilo, od dobrih trideset tisoč na skoraj sto tisoč. Romarji, ki so vstopali v mesto, so bili praznično razpoloženi in so najbrž tudi prepevali. Vzklikanje Jezusovih privržencev tako verjetno ni posebej izstopalo. V Mt 21,11 beremo, da so Jezusa imeli le za preroka. Zaradi močnega upanja v nastop kraljestva, ki ga je Jezus oznanjal, so ga nekateri hoteli narediti za kralja, drugi pa so v njem videli le preroka. V množici praznično razpoloženega ljudstva majhna skupina, ki je Jezusa posebej slavila in ga pozdravljala, ne bi nujno pritegnila velike pozornosti, razen pozornosti tistih, ki so na Jezusa posebej pazili, to so verski voditelji. Po poročanju Lk 19,39-40 so Jezusa tudi izzvali. A sredi množice, ki je proslavljala, niso mogli delovati proti njemu, če niso želeli tvegati nemirov.

Druga značilnost, ki vzbuja vprašanja o pristnosti, je neke vrste pompoznost Jezusovega dejanja. Ali ni javno razkrivanje te vrste neprimerno za njegovo poslanstvo? Odgovor na to vprašanje bi lahko bil pozitiven, vendar podrobnosti kažejo na drugačnost tega vstopa. Jezus je prišel v prestolnico, da bi izpostavil vprašanje svoje identitete. Vstop v mesto so spremljala dejanja, ki so prebujala spomin na kraljevsko dostojanstvo (prim. Salomonov vstop v 1 Kr 1,33-37) in upanje na prihod kralja v Zah 9,9. Vendar Jezusu jeruzalemski voditelji niso prišli nasproti in zanj tudi ni bilo nobenih govorov, kot so se običajno odvijali ob prihodu pomembnih gostov. Jezusov vstop je bila sicer predstava kraljevskega dostojanstva, a v zelo skromnih okvirjih. Njegov prihod ni vzbujal občutkov strahopoštovanja in čudenja, kot

so ga bili deležni veljaki, čeprav so mu tisti, ki so ga spoštovali, vzklikali hvalo. To je še en razlog, zaradi katerega lahko vstop opišemo kot atriumfalen, a zgodovinsko verodostojen.¹² Dogodek je tudi eden redkih, ki ga opisujejo vsi štirje evangeliji, kar poudarja njegov pomen. Razlike v pripovedih kažejo, da je najverjetneje obstajal več kot en sam vir. Zgodnja Cerkev, ki je bila previdna zaradi sovražnosti Rima, takšne zgodbe ne bi ustvarila. Njena prisotnost v vseh besedilih kaže, da je bil spomin nanjo zelo zakoreninjen.

JEZUSOVO DEJANJE V TEMPLJU (MR 11,15-19 IN VZP.)

Jezusov incident v templju nosi vsebuje vidikov. Najprej je služil kot preroški protest proti določenim tempeljskim obredjem, nadalje je bilo to mesijansko dejanje očiščenja templja v eshatološkem kontekstu, in končno je Jezus s tem dejanjem stopil na prste duhovnikom ter neposredno izzval avtoriteto verskih voditeljev. Dejanje je bilo eshatološke narave in je voditelje stisnilo v kot, saj je zahtevalo bodisi pozitiven ali negativen odgovor. Jezus je razglasil, čemu je bil namenjen tempelj in kaj naj bi bil. Po kritikah, ki se sklicujejo na Iz 56, naj bi bil zbirališče vseh narodov. Jezus s takšnim simbolnim dejanjem v najsvetejšem prostoru Izraela, v prostoru, ki ga je ves Izrael imel za najbolj posvečen prostor na zemlji, pokaže svojo namero, da govori v imenu izvoljenega Božjega ljudstva.

Malo jih dvomi v pristnost tega dogodka, ki je izpričan v najmanj dveh različnih tradicijah: v Markovi (Mr 11,15-19=Mt 21,12-17=Lk 19,45-48) in v Janezovi (Jn 2,13-22).¹³ Tudi očiščenje templja je eden izmed redkih dogodkov, o katerih poročajo vsi štirje evangeliji. Pri sinoptikih je to dejanje povod za Jezusovo aretacijo, kar je smiselna posledica. Težko si predstavljamo, zakaj bi bil ta dogodek ustvarjen, če se ne bi res zgodil. Zgodnja Cerkev je bila previdna, da ne bi vzbujala videza upornišтва, zato bi se takemu opisu prej izognila, kot pa si ga izmislila.

Strokovnjaki so razlagali Jezusovo dejanje na različne načine: kot protest proti komercializaciji templja, protest proti templju samemu, z napovedjo njegovega uničenja, ali kot klic k duhovni prenovi, ki naj se začne prav v templju. Najmanj, kar lahko trdimo, je, da je Jezusovo prevračanje miz spominjalo na preroško gesto. Jezus je s tem izzval uradno versko oblast, zato mu voditelji postavijo vprašanje, od kod ima avtoriteto za takšna dejanja. Razlog za njegovo dejanje je gotovo bolj kompleksen. Čeprav je Jezus napovedal razdejanje Jeruzalema in čeprav so bile daritve kasneje res odpravljene, s tem dejanjem verjetno ni razglašal uničenja Jeruzalema ali prenehanje žrtvovanj. Nena zadnje je kasneje tudi krščanska skupnost še nekaj časa sodelovala pri tempeljskem bogoslužju. Dokazi iz različnih virov, še posebej kumranskih zvitkov, kažejo, da je veliko Judov skrbela korupcija v templju. Tisti, ki naj bi bili zanj odgovorni, so bili izključno iz vladajočih duhovniških družin. Navadni duhovniki, ki so dnevno služili v templju, pri tem niso bili udeleženi.¹⁴ Ko Jezus govori o tem, kakšen naj bi bil tempelj v prihodnosti, nasprotuje napovedi o njegovem uničenju. Nič, kar je Jezus tukaj rekel, ni nakazovalo spremembe pomena ali dojemanja templja kot prostora čaščenja. Zato njegovih pripomb ne smemo brati kot pričakovanja poduhovljenja templja, ki se je kasneje razvilo v krščanski teologiji. Sodba v prisposodbi o posušeni smokvi ni bila usmerjena na tempelj, temveč na narod.

Gotovo je bil eden izmed možnih razlogov za ta dogodek konfrontacija z voditelji, a je malo verjetno, da je to bil edini razlog. Oznanilo eshatološkega upanja je bilo pomembnejše kot zamenjava skorumpiranega vodstva. V izreku, da bo ta hiša hiša molitve za vse narode, je Jezus gledal v prihodnost. Kot že preroki pred njim, je tudi on storil v templju strateško preroško dejanje, da bi ponovno uredil ljudski pogled na tempelj in njegove postopke. Gledal je naprej, ne samo nazaj ali na trenutne neuspehe. Številna judovska besedila izražajo pričakovanje, da bo tempeljsko čaščenje ob koncu časov takšno, kot bi moralo biti. Ljudje številnih narodov bodo

prihajali tja k bogočastju (prim. Ezk 40-48; 4Q174). Jezusovo dejanje je torej bilo kritika trenutnega čaščenja in vladajočih duhovnikov. Ta kritika pa je izražala njegovo prepričanje o svetosti templja. Dejanje je vsebovalo neprimerljivo avtoriteto in je imelo mesijanske poudarke. Kazalo je tudi na izpolnitev obljub, da bo Bog stvari v templju spet postavil na pravo mesto (prim. Mal 3,1 sl.). Judovska eshatološka pričakovanja, izražena v vsakodnevni molitvi, so povezovala svetost Jeruzalema z delovanjem tistega, ki je bil obljubljen. Ta pogled se pojavi tudi v upanju, da bo Mesija spremenil Jeruzalem v prostor pravičnosti (Ps 17-18). Če povzamemo, dogodek v templju je bil simbolično mesijansko dejanje. Jezus je imel pravico to narediti, ne samo, ker je predstavljal Boga, in govoril v njegovem imenu, temveč zaradi njegove lastne vloge v Božjem načrtu.

JEZUSOVA ZADNJA VEČERJA Z UČENCI (MR 14,12-17 IN VZP.)

Jezusova zadnja večerja z učenci je obed velikonočnega tedna, ki mu Jezus da nov simbolični pomen. Je to bil velikonočni obed? Tradicija v sinoptičnih evangelijih temu pritruje (Mr 14,1-2.12-17), čeprav daje Janez drugačen vtis (Jn 18,28). Kar lahko trdimo, je, da je bilo razpoloženje velikonočnega obdobja zagotovo del prizora, saj je bil obed uvod v praznovanje pashe. Ne glede na kronološko postavitev je Jezusova napoved med tem obedom kazala na novozavežno resničnost, ki jo je Bog po njem uresničeval.

Besedilo o dogodku nam je na razpolago v dveh oblikah, v eni pri Mateju in Marku in v drugi pri Luki in Pavlu. Obe verziji zelo jasno govorita o postavitvi nove zaveze. Mt-Mr verzija govori o "krvi zaveze", ne da bi posebej opredelila njen značaj kot nekaj novega (Mr 14,24; Mt 26,28). Če to postavimo v eshatološki kontekst vseh Jezusovih dejanj, gre za napoved novega obdobja odrešenja. Jezusova smrt je predstavljala najmanj dejanje služenja, ki je drugim utrlo pot do poveljanja. Njegova smrt se je zapisala v spomin kot obnovljeno reprezentativno

dejanje v imenu "mnogih" (Mt 26,28; Mr 14,24) oziroma "nas" (1Kor 11,24; Lk 22,19). Sklicevanje na "mnoge" je morda namig na Iz 53.¹⁵ Jezus ima vlogo pravičnega, ki trpi, vendar je njegova smrt več kot zgolj primer služenja pravičnega. Kot žrtvovanje je zagotovila pot odpuščanju, ki ga morejo sprejeti vsi udeleženci v novem obdobju. Vsi vidiki tega nauka so kazali na prihod tako obdobja kot osrednje osebe, ki to obdobje vzpostavlja. Jezus hkrati oznanja in deluje.

Tudi Jezusova radikalna sprememba svete liturgije eksodusa kaže v to smer. Jezus se ne obrača nazaj, da bi krepil povezav na dogodke izhoda, kot je to počela stara liturgija, temveč kaže naprej, v novo obdobje, ter pri tem razločno spreminja prispodobne starega obreda. Judovska liturgija je bila pogosto predelana, a nikoli ne tako radikalno. Jezusov obed na neki način vključuje preroška dejanja, ki jih je delal. Učil je, da prerok ne more umreti zunaj Jeruzalema (Lk 13,33; Mt 23,37), kar se je sedaj začelo uresničevati. Jezus je očitno gledal nase kot na središče eshatološkega dogajanja, ki bo s svojim trpljenjem in s smrtjo vzpostavil novo zavezo in novo obdobje. Obhajanje tega obeda v takem eshatološkem kontekstu je vzbujalo ideje o mesijanski gostiji, ki jo je Izrael pričakoval. Poudariti pa je treba, da se je obed zgodil samo za učence in ni šlo za javno razglasitev. Služil je za pojasnilo tega, s čimer bo Jezus v najbližji prihodnosti soočen. Zgodnji Cerkvi je ta obed zagotavljal dogodek refleksije nove zaveze in Jezusove skrivnosti ter ga lahko štejemo h ključnim zgodovinskim toposom krščanstva.

Prevedel Igor Brbre

1. Prevod dela članka "Key events in the life of the historical Jesus: A summary." V *Key events in the life of the historical Jesus. A collaborative exploration of context and coherence*. Darrell L. Bock and Robert L. Webb (ur.). WUNT 247. Tübingen: Mohr Siebeck, 2009, str 825-853.

2. Ta vprašanja obravnava Martin Hengel, *Die Vier Evangelien und das eine Evangelium von Jesus Christus: Studien zu ihrer Sammlung und Entstehung* (WUNT 224; Tübingen: Mohr Siebeck, 2008). Hengel dvomi v obstoj Q in raje vidi, da Matej uporablja Luka; stališče, ki je najbrž med najbolj diskutiranimi vprašanji v tej knjigi. Kljub temu pa je v največjo pomoč njegova razlaga prehoda zgodnjih evangelijev v

apostolske zametke in kasneje v štiri vzporedna dela. Glede globinske povezanosti med viri glej Dale C. Allison ml. "The Historians' Jesus and the Church" v *Seeking the Identity of Jesus: A Pilgrimage* (ur. Beverly Roberts Gaventa in Richard B. Hays; Grand Rapids: Eerdmans, 2008), 79-95.

3. Če trdimo, da v Lk 3 manjka povezava med Jezusom in Janezom, ker je Jezus krščen za tem, ko Janeza aretirajo, Luka beremo preveč okorno. Luka Janeza v prizoru, kje je Jezus krščen, ne omeni neposredno, vendar razloži, da je bil tudi Jezus krščen enako kot drugi. S tem, ko ni posebej omenjal Janeza, je Luka v svojem pisanju želel poudariti, da bistvo tega dogodka ni le Jezusov krst sam, temveč tudi sporočilo ob tem dogodku.
4. Nekatere obravnave zgodovinskega Jezusa ga želijo prikazati le kot učitelja modrosti. Najbolj znan nedavni primer te vrste je Jezusov Seminar iz devetdesetih let 20. stoletja, kjer trdijo, da so vse eshatološke značilnosti njegovega poslanstva plod kasnejše tradicije. Vendar je eshatološki Jezus prepogosto izpričan v tradicionalnih virih in oblikah, da bi njegovega izvora ne pripisali Jezusu samemu.
5. Prim. John J. Collins, *The Scepter and the Star: The Messiahs of the Dead Sea Scrolls and Other Ancient Literature* (ABRL; New York: Doubleday, 1995), in Jacob Neusner, et al., *Judaisms and Their Messiahs at the Turn of the Christian Era* (Cambridge: Cambridge University Press, 1987).
6. Glej Graham N. Stanton, "Jesus of Nazareth: A Magician and a False Prophet Who Deceived God's People?" V *Jesus of Nazareth: Lord and Christ: Essays on the Historical Jesus and New Testament Christology* (ur. Joel P. Green in Max Turner; Grand Rapids: Eerdmans, 1994), 164-80. Zanimiva zbirka esejev, ki obravnavajo, kako so Jezusa videli njegovi nasprotniki: Scot McKnight in Joseph B. Modica, ur., *Who Do My Opponents Say I Am? An Investigation of the Accusations against Jesus* (LNTS 327; London: T&T Clark, 2008).
7. Prim. James D. G. Dunn, *Jesus Remembered* (prvi del zbirke *Christianity in the Making*; Grand Rapids: Eerdmans, 2003), 383.
8. Prim. James H. Charlesworth, *The Historical Jesus: An Essential Guide* (Nashville: Abingdon, 2008), 56. Morda najbolj znan primer je Pss. Sol. 17-18, a več besedil se giblje v to smer, kakor pokažejo tudi številna kumranska besedila.
9. Prim. Samuel Byrskog, *Jesus the Only Teacher: Didactic Authority and Transmission in Ancient Israel, Ancient Judaism and the Matthean Community*. Stockholm, 1994.
10. William Wrede, *Das Messiasgeheimnis in den Evangelium*. Vandenhoeck & Ruprecht, 1901; glej Ch. Tuckett (ur.), *The Messianic Secret*. Fortress 1983.
11. Wrede je zavrnil svoj lastni pogled na mesijansko skrivnost v zasebnem pismu Adolfu Harnacku; glej M. Hengel, *Studies in Early Christology*. London; T&T Clark, 1995, 17.
12. Prim. Brent Kinman, *Jesus' Entry Into Jerusalem: In the Context of Lucan Theology and the Politics of His Day*. Leiden: Brill, 1995.
13. Eno izmed vprašanj je različna časovna umestitev v teh pripovedih. Redki zagovarjajo dva različna dogodka očiščenja, tisti, ki zagovarjajo enega, pa običajno menijo, da je Janez dogodek prestavil v zgodnejše obdobje, da bi prej predstavil drugo raven, na kateri Jezus govori o templju.
14. Prim. 1QpHab 7.7-13; 9.2-16; 11.2-15; 12.1-10 in drugje.
15. Beseda *mnogi* se v tem Izaijevem besedilu pojavi petkrat. Je skoraj kot refren. Vendar moramo poudariti, da nekateri niso prepričani, da to zadostuje, da bi na tem mestu videli namigovanje na Iz.